

GLOSA
do wyroku SN z dnia 9 lutego 2011 r. — II KK 228/10¹

TEZA

Skoro z treści art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. jasno wynika obowiązek zharmonizowania zarzutu aktu oskarżenia z postanowieniem o przedstawieniu zarzutów w tym sensie, że w obu tych dokumentach procesowych chodzić musi o ten sam czyn, to brak takiej spójności stanowi wadę formalną, której usunięcie następuje w trybie określonym w art. 337 k.p.k.

GLOSA

1. Pogląd wyrażony w glosowanym wyroku przez Sąd Najwyższy nie jest trafny. Nie podlega w ramach kontroli aktu oskarżenia sprawowanej przez prezesa sądu zgodność konkluzji aktu oskarżenia z zarzutem zawartym w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów. Takie sprawdzenie przekracza uprawnienia prezesa sądu, gdyż nie jest to tylko kontrola aktu oskarżenia, a całego postępowania.

2. Kontrola aktu oskarżenia dokonywana przez prezesa sądu jest ograniczona — zgodnie z art. 337 § 1 k.p.k. — do warunków formalnych aktu oskarżenia, a więc do sprawdzenia, czy akt ten odpowiada wymogom, jakie przepisy kodeksu postępowania karnego przewidują dla niego jako pisma procesowego. Z tego też powodu określana jest mianem kontroli formalnej².

„Skarga uprawnionego oskarżyciela, zawierająca oświadczenie jego woli o sądowe rozpoznanie sprawy — jak zasadnie podnosi się w judykaturze — musi mieć formę relewantną do tej treści. Musi być wyrażona na tyle poprawnie, by sąd nie miał wątpliwości co do treści i zakresu skargi. Precyzyjne sporządzenie konkluzji ma o tyle istotne znaczenie, że zakreśla ona przedmiotowe granice oskarżenia, natomiast treść uzasadnienia musi zawierać argumenty przemawiające

¹ Biul. PK 2011, nr 7, poz. 1.2.1.

² A. Kaftal, *Kontrola sądowa postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1874, s. 146, D. Osowska, *Sądowa kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym*, Warszawa–Poznań–Toruń 1977, s. 30; R.A. Stefański (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2004, s. 551; tenże, *Formalna kontrola aktu oskarżenia w nowym kodeksie postępowania karnego*, „Prok. i Pr.” 1998, nr 9, s. 44; B. Szyprowski, *Kontrola warunków formalnych aktu oskarżenia w kodeksie postępowania karnego*, „PiP” 1999, nr 12, s. 81, J. Zagrodnik, *Problemy kontroli formalnej aktu oskarżenia wniesionego przez oskarżyciela publicznego w polskim procesie karnym*, „PPK” 2008, nr XXVI, T. Razowski, *Formalna i merytoryczna kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym*, Kraków 2005, s. 73.

za oskarżeniem, a ściślej — uzasadniać każdy element konkluzji”³. Chodzi o niedopuszczenie do tego, by postępowanie karne toczyło się na podstawie wadliwie sporządzonego aktu oskarżenia, bowiem usterki dotyczące warunków formalnych mogłyby przyczynić się do znacznej komplikacji postępowania⁴.

Zakres tej kontroli został *expressis verbis* określony w art. 337 § 1 k.p.k., w którym wskazano, że chodzi o to, czy akt oskarżenia czyni zadość warunkom ogólnym pisma procesowego (art. 119 k.p.k.), specyficznym dla aktu oskarżenia (art. 332 i art. 333 k.p.k.) oraz dotyczących zawartego w nim wniosku o skazanie oskarżonego bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 k.p.k.), a także czy zostały wykonane czynności związane z przesłaniem aktu oskarżenia do sądu (art. 334 k.p.k.).

W ramach kontroli wymogów właściwych tylko dla tego rodzaju aktu, ustalane jest m.in. czy akt oskarżenia — zgodnie z art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. — zawiera „dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody”. Wymienienie tych okoliczności ma na celu przede wszystkim zwrócić uwagę na konieczność niepominięcia tych elementów w czasie konkretyzowania istoty czynu⁵. Jak słusznie podnosi się w judykaturze:

— „Opis (...) czynu musi być tak sformułowany, aby sposób i okoliczności jego popełnienia odpowiadały wymogom przewidzianym w art. 295 § 1 d. k.p.k. (obecnie art. 332 § 1 k.p.k. — uwaga B.J.S)”⁶.

— „W opisie czynu należy zawrzeć te elementy, które należą do istoty czynu przestępczego, a więc dotyczą jego podmiotu, rodzaju atakowanego dobra, czasu, miejsca oraz sposobu popełnienia, a także wynikłych skutków. Opisem objęte być winny zatem wszystkie te elementy, które mają znaczenie dla prawidłowej kwalifikacji prawnej. Mówiąc innymi słowy w opisie powinny znaleźć się okoliczności konkretyzujące bliżej czyn”⁷.

Prezes sądu jest uprawniony do zbadania, czy w konkluzji aktu oskarżenia został w sposób dokładny opisany czyn przestępny, bacząc, czy są podane czas, miejsce, sposób i okoliczności jego popełnienia. Jego uprawnienie ograniczone jest do sprawdzenia, czy opis czynu odpowiada temu wymogowi. Brak któregokolwiek z tych komponentów w zarzucie aktu oskarżenia, upoważnia prezesa sądu do zwrotu aktu oskarżenia. Nie stanowią podstawy zwrotu aktu oskarżenia uchybienia dotyczące redakcji zarzutu, bowiem sąd może zmienić jego opis, określając w inny sposób przypisany oskarżonemu czyn⁸. Jak trafnie zauważył Sąd Najwyższy „Przepis art. 249 (ob. art. 337) k.p.k., wskazujący wyraźnie na potrzebę uzupełnienia braków formalnych przewidzianych w art. 247 i 248 k.p.k., w żadnym razie nie daje sądowi prawa zwracania aktu oskarżenia

³ Wyrok SA w Katowicach z dnia 8 kwietnia 1999 r. — II AKa 2/99, Prz. Orz. PA w Katowicach 1999, s. 22.

⁴ D. Osowska, *Sądowa kontrola...*, *op.cit.*, s. 30; T. Razowski, *Formalna kontrola...*, *op.cit.*, s. 74.

⁵ S. Waltoś, *Akt oskarżenia w procesie karnym*, Warszawa 1963, s. 59.

⁶ Wyrok SN z dnia 19 czerwca 2001 r. — II KKN 506/98, OSN Prok. i Pr. 2002, nr 1, poz. 9.

⁷ Wyrok SA w Katowicach z dnia 13 stycznia 2005 r. — II AKa 407/04, niepubl.

⁸ P. Brzeziński, *Kontrola formalna aktu oskarżenia*, „Prok. i Pr.” 2006, nr 10, s. 35.

oskarżycielowi w celu «dokonania zmiany kwalifikacji prawnej» oraz «przeredagowania» oznaczonego punktu oskarżenia»⁹.

Chociaż dla zainicjowania postępowania sądowego — na co zwraca się uwagę w literaturze — ważne jest, aby zawarty w konkluzji aktu oskarżenia opis czynu zabronionego zawierał wszystkie ustawowe znamiona czynu zabronionego określonego w ustawie¹⁰, jednakże nie należy do kompetencji prezesa sądu sprawdzenie, czy zarzut jest zgodny z materiałami zebranymi w toku postępowania przygotowawczego, czy zawarte w nim dane odpowiadają materiałom sprawy¹¹. „Przedmiotem kontroli dokonanej w trybie art. 337 § 1 k.p.k. — jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy — są warunki formalne aktu oskarżenia, a więc badane jest wyłącznie to, czy akt oskarżenia zawiera w swej treści wszystkie wymagane przez ustawę elementy, bez wnikania czy odpowiadają one materiałom sprawy”¹². W zakres tej kontroli nie wchodzi sprawdzenie, czy postępowanie przygotowawcze zawiera braki i czy było ono prowadzone we właściwej formie. Trafnie podkreśla się w doktrynie, że ze względu na to, że przedmiotem kontroli są warunki formalne aktu oskarżenia, a więc badane jest wyłącznie to, czy zawiera wszystkie elementy, jakie ustawa wymaga od tego aktu, nie jest możliwe ustalanie, czy dane te odpowiadają materiałom sprawy¹³.

Sąd Najwyższy, twierdząc w glosowanym wyroku, że prezes sądu może sprawdzać, czy treść konkluzji aktu oskarżenia odpowiada opisowi tego czynu zawartemu w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów, nie wskazał argumentów, które uzasadniają tak głębokie wkroczenia przez niego w sferę postępowania przygotowawczego. Podniósł jedynie, że w literaturze przyjmuje się, że konkluzja aktu oskarżenia jest na ogół dosłownym powtórzeniem zarzutu sformułowanego w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów, z tym, że nie chodzi o identyczną stylistykę zarzutu, lecz o odpowiedniość składników stanu faktycznego do dyspozycji określonego przepisu ustawy karnej¹⁴, a nadto między zarzutem przedstawionym podejrzanemu a zarzutem określonym w akcie oskarżenia musi istnieć zgodność¹⁵. Z twierdzeń tych wyprowadził wniosek, że „Skoro zatem z treści art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. jasno wynika obowiązek zharmonizowania zarzutu aktu oskarżenia z postanowieniem o przedstawieniu zarzutów w tym sensie, że w obu tych dokumentach procesowych chodzić musi o ten sam czyn, to brak takiej spójności stanowi wadę formalną, której usunięcie następuje w trybie określonym w art. 337 k.p.k. W zaistniałej sytuacji prezes sądu (przewodniczący wydziału, upoważniony sędzia — art. 93 § 2 k.p.k.), w ramach kontroli aktu oskarżenia pod

⁹ Postanowienie SN z dnia 10 stycznia 1959 r. — III KZ 248/58, OSNCK 1959, nr 2, poz. 27.

¹⁰ T. Razowski, *Formalna kontrola...*, *op.cit.*, s. 103.

¹¹ A. Kaftal, *Kontrola sądowa...*, *op.cit.*, s. 146.

¹² Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2004 r. — I KZP 13/04, 2004, OSNKW 2004, nr 7–8, poz. 82.

¹³ R.A. Stefański, *Formalna kontrola...*, *op.cit.*, s. 34.

¹⁴ J. Grajewski (w:) J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Zakamycze 2006, s. 908.

¹⁵ A. Dąb, *Rozbieżność między zarzutem w postępowaniu przygotowawczym a zarzutem w akcie oskarżenia*, „Palestra” 1963, nr 7–8, s. 45–48.

względem formalnym, powinien zwrócić uprawnionemu oskarżycielowi skargę w celu usunięcia braku w terminie 7 dni”.

Analizując przepisy kodeksu postępowania karnego odnoszące się do opisu czynu, łatwo zauważyć, że ustawodawca przewiduje odmienne wymagania co do określenia czynu w różnych aktach procesowych. W postanowieniu o przedstawieniu zarzutów konieczne jest „dokładne określenie (...) czynu” (art. 313 § 2 k.p.k.), w akcie oskarżenia — „dokładne określenie (...) czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości wyrządzonej szkody” (art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k.), a w wyroku — „przytoczenie opisu (...) czynu” (art. 413 § 1 pkt 4) oraz „dokładne określenie (...) czynu” (art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k.). Porównanie tych zwrotów daje podstawę do supozycji, że znacznie mniejsze są wymagania w zakresie konkretyzacji czynu przypisanego oskarżonemu w wyroku skazującym niż w akcie oskarżenia. W doktrynie zasadnie kwestionuje się ten wniosek, wywodząc, że we wszystkich tych wypadkach — ze względu na znaczenie opisu czynu — stopień konkretyzacji powinien być taki sam¹⁶. Słusznie twierdzi się, że dokładne określenie czynu nastąpi tylko wtedy, gdy zostanie dokonane w sposób wymagany dla aktu oskarżenia¹⁷. Rację ma Sąd Najwyższy, pisząc w głosowanym wyroku, że musi istnieć zgodność między zarzutem stawianym oskarżonemu w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów a zawartym w akcie oskarżenia. Jednakże sąd, przypisując oskarżonemu popełnienie zarzucanego mu w akcie oskarżenia czynu, nie jest związany jego opisem, a jedynie zdarzeniem historycznym, którego dotyczy czyn. Może zatem dokonać zmian co do okoliczności, które powinny być ujęte w opisie czynu. Zasadnie zwraca się uwagę w orzecznictwie, że:

— „Skoro zastrzeżenia dotyczą jedynie redakcji zarzutu, wystarczy wezwać oskarżyciela, aby poprawił odnośne sformułowanie (art. 337 § 1 w zw. z art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k.), a nawet może to zrobić sąd, który wszak jest związany jedynie ramami zdarzenia faktycznego, a nie jest związany użytymi określeniami”¹⁸.

Ponadto, brak któregoś elementu — jak trafnie zauważa się w piśmiennictwie — może być sanowany przez analizę kontekstu konkluzji w porównaniu z przepisem prawa typizującym dane przestępstwo¹⁹.

To, że zachodzi rozbieżność między opisem czynu zawartym w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów a sformułowanym w konkluzji aktu oskarżenia, wcale nie wynika, że akt oskarżenia ma wady formalne, skoro w tym ostatnim akcie czyn jest dokładnie opisany. Kontrola aktu oskarżenia, która — jak już wskazywano — opiera się wyłącznie na jego analizie, nie pozwala stwierdzić, czy takie rozbieżności zachodzą. Ich ustalenie może nastąpić dopiero przez porównanie

¹⁶ R.A. Stefański (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego...*, *op.cit.*, s. 502.

¹⁷ S. Waltoś, *Akt oskarżenia...*, *op.cit.*, s. 59.

¹⁸ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 1 lutego 2001 r. — II AKz 12/01, OSN Prok. i Pr. 2001, nr 9, poz. 21.tak też T. Razowski, *Statyka kontroli formalnej skargi karnej* (w:) *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, pod red. L. Boguni, t. XVII, Wrocław 2005, s. 220.

¹⁹ T. Razowski, *Uwagi na tle formalnej kontroli aktu oskarżenia* (w:) *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, pod red. L. Boguni, t. IX, Wrocław 2001, s. 166.

treści postanowienia o przedstawieniu zarzutów i konkluzji aktu oskarżenia. Sprawdzenie tego jest już merytoryczną kontrolą oskarżenia, a ta nie należy do kompetencji prezesa sądu; może tego dokonać jedynie sąd.

Niewątpliwie opis czynu w akcie oskarżenia nie może różnić się co do istoty z tym, jaki jest w akcie oskarżenia, gdyż uniknięciu takiej sytuacji służy zmiana zarzutów. Zgodnie bowiem z art. 314 k.p.k. jeżeli okaże się, że podejrzanemu należy zarzucić czyn w zmienionej w istotny sposób postaci, wydaje się niezwłocznie nowe postanowienie, ogłasza się je podejrzanemu oraz przesłuchuje się go. Odmienności w zakresie opisu czynu w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów i w akcie oskarżenia mogą prowadzić do naruszenia praw i interesów oskarżonego, a w związku z tym uchybienie to należy potraktować jako istotny brak postępowania przygotowawczego, uzasadniający zwrot sprawy prokuratorowi do jego uzupełnienia, ale tylko wówczas, gdy różnice te dotyczą istotnych elementów zarzutu. Zasadnie podkreśla się w judykaturze, że „Zgodnie z art. 314 k.p.k., postanowienie o zmianie przedstawionych zarzutów stanowi modyfikację poprzednio wydanego postanowienia i podlega wydaniu, gdy okaże się m.in. że podejrzanemu należy zarzucić czyn w zmienionej w istotny sposób postaci. Jeżeli zatem przyjąć, że oskarżony przyznał się do popełnienia wszystkich zarzucanych mu przestępstw, a nie zmienił się sposób ich realizacji opisany w akcie oskarżenia, to brak jest podstaw do uznania, że odmienne określenie pokrzywdzonego w sposób istotny wpłynęło na opis czynu przypisanego, podważając możliwości racjonalnej obrony. W tej mierze, skoro sąd *a quo* nie dopatrył się innych, poza zmianą pokrzywdzonego, modyfikacji zarzutu, brak jest podstaw do twierdzenia, by działaniu prokuratora w omawianym zakresie przypisać istotny brak postępowania przygotowawczego”²⁰.

Mgr Blanka Julita STEFAŃSKA

²⁰ Postanowienie SA w Katowicach z dnia 3 czerwca 2009 r. — II AKz 366/09, OSN Prok. i Pr. 2010, nr 4, poz. 23.